

Krytyczne uwagi do artykułu o przelomie Wisły

Marcin Machalski¹

Dane stratygraficzne i paleontologiczne w opublikowanym na łamach *Przeglądu Geologicznego* artykule o geoturystycznych walorach przelomu środkowej Wisły (Radwanek-Bąk & Bąk, 2008) zawierają wiele anachronizmów i błędów.

Zacznijmy od figury 4, która przedstawia budowę geologiczną i stratygrafię opisywanego terenu. Podpis głosi, że mapka pochodzi z pracy Pożaryskiego (1951), w oryginale *Požaryski, 1951a*. Jednak w cytowanej pracy Pożaryskiego (1951) brak danych lub mapy, które mogłyby posłużyć jako podstawa figury 4 w omawianym artykule!

Figura 4 przedstawia w przybliżeniu poglądy profesora Pożaryskiego sprzed II wojny światowej, szczególnie w odniesieniu do położenia granicy kampan–mastrycht (Pożaryski, 1938). Poglądy te mają dziś znaczenie wyłącznie historyczne, gdyż granica ta jest stawiana obecnie znacznie wyżej (patrz Walaszczyk, 2004). Jednak niektóre przedstawione na figurze 4 informacje z pewnością nie mają nic wspólnego z poglądami profesora Pożaryskiego! Z figury tej wynika, że dański piaskowiec glaukonitowy (*Danian Greensand*) jest najwyższym ogniwem kredowo-dańskiego cyklu sedimentacyjnego w profilu Wisły, a tylko miejscami leżą nad nim piaski oligocenu! Gdzie się zatem podziały dańskie gezy i wapienie (tzw. *siwak*), które przykrywają piaskowiec glaukonitowy?

Piaskowiec glaukonitowy w przelomie Wisły ma miąższość kilkudziesięciu centymetrów, a siwak dochodzi do 50 metrów miąższości. Jak więc można go było zgubić na mapie? Z figury 4 wynika również, że pod danem leżą górnomastrychckie margle piaszczyste lub glaukonitowe (*Upper Maastrichtian sandy or glauconitic marls*)! Nie ma takich skał na tym odcinku profilu Wisły! Mniej więcej taki zasięg mają za to pokłady margli i kredy piszącej górnego mastrychtu!

Przejdźmy do listy amonitów z klasycznego stanowiska górnego kampanu w Piotrawinie (Radwanek-Bąk & Bąk, 2008 — str. 642). Wymieniona lista ma pochodzić z pracy zacytowanej przez autorów jako Pożaryski (1951b). W spisie literatury na końcu artykułu jako Pożaryski 1951b ujęty jest jednak popularny przewodnik geologiczny po okolicach Kazimierza Dolnego (*nota bene* autorstwa Krystyńny i Władysława Pożaryskich, a nie tylko Pożaryskiego!). W przewodniku nie ma mowy o składzie taksonomicznym fauny amonitowej z Piotrawina, który leży poza obszarem objętym jego tematyką!

Nazewnictwo cytowanych w artykule Radwanek-Bąk i Bąka (2008) amonitów z Piotrawina odzwierciedla wczesne poglądy profesora (Pożaryski, 1938), jednak z poważnymi błędami, bo *Pachydiscus egertoni* (poprawnie: *neubergicus*) oraz *Hamites cylindricus* (poprawnie: *Diplomoceras cylindraceum*) nigdy nie były przez niego z Piotrawina wymieniane! Należy nadmienić, że znacznie bardziej aktualne listy amonitów z utworów górnego kampanu przelomu

Wisły są dostępne w monografii Błaszkiwicza (1980) oraz w notatce Machalskiego (1996).

Na tym nie koniec problemów z Piotrawinem! Na str. 641–642 autorzy napisali o tamtejszym kamieniołomie: *In its walls a quite monotonous series of Upper Cretaceous (Lower Maastrichtian) bedrock intercalated with gaizes is exposed*. Pomińmy zagadnienie, co właściwie ma oznaczać *ów bedrock intercalated with gaizes* (*nota bene* gez nie ma w profilu Piotrawina). Nie można jednak pominąć faktu, że dwa wiersze niżej profil Piotrawina jest określany jako *Upper Campanian*. Co więcej, w następnym akapicie jest napisane: *Farther to the north* [rozumiem, że na północ od Piotrawina], *along a short section of the river, fragile Santonian marls... are exposed*. To nie ma żadnego sensu, bo profil Wisły ma budowę monoklinalną i warstwy odsłaniające się ku północy są coraz młodsze, a nie starsze, jak sugeruje tekst (santon jest starszy od kampanu).

Lista skamieniałości z opok górnego mastrychtu okolic Kazimierza Dolnego w pracy Radwanek-Bąk i Bąka (2008 — str. 643) również zawiera błędy. Na szczególną uwagę zwraca wymienianie tu przez autorów belemnita *Belemnites mucronata*. Nazwa ta została definitywnie zarzucona w odniesieniu do późnomastrychckich belemnitów w latach 60. ubiegłego wieku (w dzisiejszym rozumieniu *Belemnites mucronata* to gatunek wyłącznie kampański).

Cytowane błędne przypisanie autorstwa przewodnika geologicznego po okolicach Kazimierza samemu tylko profesorowi Pożaryskiemu to nie jedyna usterka w spisie literatury. Praca Hansen et al. (1989) została zacytowana jako Radwański (1989)!

W tekście są liczne usterki językowe (np. nie *snails* tylko *gastropods*; *ammonites, including inocerams*, czyli *amonyty, w tym inoceramy* to oczywisty błąd, bo amonyty to głowonogi, a inoceramy to małże; *called siwaks zamiast called siwak* itd). Język angielski omawianego artykułu pozostawia wiele do życzenia. Ponadto w spisie literatury aż się roi od literówek: *Fauna* zamiast *faunal*, *latesst* zamiast *latest*, *Pachydiscus* zamiast *Pachydiscus*, *Quidebook* zamiast *Guidebook*, *przepolu* zamiast *przedpolu*, *Hopolo-scaphites constructus* zamiast *Hoploscaphites constrictus*.

Literatura

- BŁASZKIEWICZ A. 1980 — Campanian and Maastrichtian ammonites of the Middle Vistula Valley, Poland: a stratigraphic-paleontological study. *Pr. Inst. Geol.*, 92: 3–63.
- HANSEN H.J., RASMUSSEN K.L., GWOZD R., HANSEN J.M. & RADWAŃSKI A. 1989 — The Cretaceous/Tertiary boundary in central Poland. *Acta Geol. Pol.*, 39: 1–12.
- MACHALSKI M. 1996 — *Diplomoceras cylindraceum* (Defrance, 1816): a typically Maastrichtian ammonite in the Piotrawin section, Central Poland. *Prz. Geol.*, 44: 953–954.
- POŻARYSKA K. & POŻARYSKI W. 1951 — Przewodnik geologiczny po Kazimierzu i okolicy. Wydaw. Muz. Ziemi.
- POŻARYSKI W. 1938 — Stratygrafia senonu w przelomie Wisły. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 6.
- POŻARYSKI W. 1951 — Odwapnione utwory kredowe na północno-wschodnim przedpolu Gór Świętokrzyskich. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 75.
- RADWANEK-BĄK B. & BĄK B. 2008 — The Middle Vistula River Section as a geotourist attraction. *Prz. Geol.*, 56: 639–646.
- WALASZCZYK I. 2004 — Inoceramids and inoceramid biostratigraphy of the Upper Campanian to basal Maastrichtian of the Middle Vistula River Section, central Poland. *Acta Geol. Pol.*, 54: 95–168.

¹Institut Paleobiologii PAN, ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa; mach@twarda.pan.pl